

פנינים מתורת רבינו הגאון
רבי רב הבה
קרק שליט"א
יידה"ק טבריה ת"ד

שמות

גליון 32 | תש"פ

הבה נתחכמה לו

איתא בגמרא במסכת סוטה [י"א ע"ב] שלשה היו באותה עצה דנתחכמה לו בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ, נהרג. איוב ששתק, נידון ביסורין. יתרו שברח, זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית שנאמר וכו'.

וביאר רבינו היכן מונח כאן עונש של מידה כנגד מידה, דבלעם שהסכים דינו כרודף שרוצה להרוג את כלל ישראל, וע"כ נידון בהריגה כדין רודף, איוב ששתק, הוה גורם למיתה שתבוא ע"כ נידון בייסורים שגורמים למיתה שתבוא, ויתרו שברח ברח בתכלית הריחוק מהרע, ע"כ זכה לקרבה היותר קרובה לטוב, ולא בחינם זכה דווקא ללשכת הגזית משום שזו הלשכה הקרובה ביותר למזבח, היינו שהבורח מהרע זוכה לקירוב היותר קרוב אל תכלית הטוב.

ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך

ובגמ' [סוטה י"א ע"ב] בפרך רבי אלעזר אמר בפה רך, היינו שפרעה שכנע אותם להתחיל העבודה ברצון, והקשה רבינו דאי אמרינן כן מה הטענה שאיכא על מצרים בשעבוד ישראל הרי מרצונם נשתעבדו למלך ומעתה כל שיאמר להם לעשות מחוייבים במלאכה.

ויישב רבינו עפ"ד הגמ'

בכתובות [ע"ב ע"א] דהכופה את אשתו למלאת עשרה דליי מים ולשפכם לאשפה, כופין אותו שיוציא ויתן כתובה, עיי"ש בגמ'. והנה מצינן בסוטה {י"א ע"ב} את פיתום ואת רעמסס רב ושמואל חד אמר פיתום שמה ולמה נקרא שמה רעמסס שראשון ראשון מתרוסס וחד אמר רעמסס שמה ולמה נקרא שמה פיתום שראשון ראשון פי תהום בולעו, א"כ מצרים העבידו את בני"י בעבודה אשר כופים אותם להוציאם שהרי היתה עבודה ללא תכלית.

ויבאו הרעים ויגרשו ויקם משה ויזשען

ברמב"ם (פ"ב ה"ז מהל' סנהדרין) כתב וז"ל ובכלל אנשי חיל, שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו, כענין שנאמר: (שמות ב'): "ויקם משה ויושיען". ומה משה רבינו עניו, אף כל דיין צריך להיות עניו.

ולכאורה יש לעיין ברמב"ם מהיכן חזינו בפסוק זה שמשה היה עניו, אלא הביאור הוא דמידת הענווה שונה היא במהותה ממידות טובות אחרות דבכל מידות טובות אחרות מהניא כפייה אם בטבעו נוטה לצד אחד יכול לכפות את יצרו הרע ולהתנהג ע"פ מידה טובה, כגון אדם שבטבעו שקרן יכול לכפות א"ע לומר אמת בלבד, והרי הוא כבר דובר אמת, משא"כ מידת

שפה
לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

בשבוע זה כשנתבשרו כלל ישראל ותושבי עיה"ק טבריה בפרט, על הבשורה המשמחת על מפלתו של אותו האיש שרדף את השבת ושומרי תורה ויראי ד', נכנסנו לרבינו לדעת את המעשה אשר יעשון מאי בעינן לברך על הבשורה.

והסתפק רבינו ראשית אי מאי דיכול

המשך בעמוד הבא

לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו. יוסף הודה בארצו מנין גבירתו אומרת (בראשית לט, יד): "ראו הביא לנו איש עברי וגו'" ולא כפר אלא (שם מ, טו) "גנב גנבתי מארץ העברים" נקבר בארצו מנין שנאמר (יהושע כד, לב): "ואת עצמות יוסף אשר העלו מארץ מצרים קברו בשכם" את שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך כיצד בנות יתרו אומרות (שמות ב, יט): "איש מצרי הצילנו מיד הרועים" והוא שומע ושותק לפיכך לא נקבר בארצו.

ויש לבאר דהנה החילוק הוא דיוסף הודה אפי' בכזה מצב שרוצים לבזותו ולהכלימו, ואילו משה רבינו לא הודה במקום שרוצים לשבחו על הצלת בנות יתרו, וע"כ נשלם הדבר ע"י "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" דיוסף הוא הסמל של הירידה למצרים ומשה הוא הסמל של היציאה ממצרים, ממילא השכר ליוסף הוא שהכיר בארצו שהירידה רק בצורה ארעית לעלות ע"י משה שמעולם לא היה בארצו וכעין השלמה זל"ז.

הענווה שאם אדם בעל גאווה וכופה את עצמו להתנהג בענווה הרי זה מאוס ביותר ולא מקרי עניו כלל, אלא צריך לשבר אצלו ההרגשים של גאווה עד שבאמת ירגיש שהוא בטל ומבוטל, ואז יכול להגיע לידי דרגת ענווה אמיתית. ממילא כשמשה ראה את הרועים מתנכלים לבנות יתרו באם ענוותו היתה רק ע"י כפייה הרי שבמקרה כזה היה שומר על כבודו כיוון שיכול לפטור עצמו כביכול הוא מתעבר על ריב לא לו, אבל מידת הענווה האמיתית שבו שאינו כלום ונחננו מה, ממילא יכול להתערב ולהציל את בנות יתרו מרודפיהם. וע"כ שפיר טפי מייתי הרמב"ם פסוק זה לראיה על ענוותנותו האמיתית של משה רבינו.

אִישׁ מִצְרִי הֶצִילָנוּ

במדרש אי' (דבר"ר ב"ח) א"ר לוי אמר לפניו רבש"ע עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ אמר

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶכֶן נֹדַע הַדָּבָר

וברש"י פירש "מדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל ע' אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך" וביאר רבינו דהנה דתן ואבירים ידעו שמשה רבינו הרגו למצרי ע"י שם המפורש שהרי אמרו למשה הלהרגני אתה אומר "בשם המפורש" כדפירש"י, היינו שאפילו רואים בעיניהם שמשה רבינו יכול במקום טומאה שכזה של תועבת מצרים להרוג בשם המפורש, ועדיין לא משפיע עליהם מאומה על לבם האטום, וכמו שראינו בעירנו שתקופה ארוכה שאותו רשע קילל וחירף וגידף על ה' ועל משיחו, ואנו המשכנו בסדר היום כרגיל כאילו מאומה לא היה, ה"י. ועל זה אומר משה רבינו אכן נודע הדבר שאכן גדול שעבוד מצרים שהצליח לבטל מלבם ההרגש של כל יהודי.

דעת
הכמה ומוסד

שפה לנאמנים - המשך

לילך לערכאות ולבטל ההחלטה אמרינן דהוי ריעותא בבשורה, או דאמרינן דסו"ס איתא קמן בשורה טובה, דירד הלה מתפקידו, ולא גרע משאר ברכות על שמועות טובות, ששייך בכל מיני אופנים שישתנו. ונטה רבינו לומר כיון דכבר עתה הוסר מתפקידו ואינו יכול להזיק כדרכו הרי איתא קמן בשורה טובה ושפיר שייך לברך.

אבל הוסיף רבינו דהיות וודאי יערער על הפסק מיד למחרת, ואם ידחוהו כבר מחר בערכאות הרי זה עדיין תוך כדי שיעור הברכה, ועדיף לכתחילה להמתין למחר, וע"כ נטה רבינו להמתין למחרת בכדי לברך.

ולמחרת אותו היום כשהגיעה הידיעה שאכן דחוהו בערכאות לשלושים יום, הורה רבינו לברך והיה מספק"ל איזה ברכה צריך

לברך, דהנה בשו"ע [או"ח סי' רכ"ב] דעל בשו"ט מברך שהחיינו, ואי הוה בשורה טובה לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב, אמנם בס' רכ"ה מבואר בב"י שמייתי מתשובות הרשב"א שהרואה ידיד שלא ראהו ל' יום מברך על ראייתו שהחיינו אפי' אם ברייה של אותו אדם יש הנאה להרבה אנשים יחד ג"כ מברכים שהחיינו, וא"כ גם בשורה זו דינה שהחיינו ולא הטוב והמטיב.

וחילק רבינו דברבים רואים לחבר שלא ראוהו זמן רב, הרי שיש לכל אחד בפנ"ע בשורה טובה לעצמו, משא"כ הכא שאירע מאורע שכזה שמשמח את הכלל באותה הנאה בוודאי שצריך לברך הטוב והמטיב, ואכן נעמד רבינו מלא קומתו ובירך בשם ומלכות ברכת הטוב והמטיב.

בתפילת "אם החילות ליפול לפניו לא תוכל לו" אברהם יקותיאל אוהב ציון

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

